

sisse legitur ut digne pœnitentes humanius tractentur, et canonicam severitatem in eis aliquatenus mitigent. Debent enim juxta Innocentium papam attendere confessionem pœnitentis, et fletus et lacrymas corrigentis, ac tunc jubere dimitti, cum congruam viderint satisfactionem. Nam, juxta Augustinum, in hujusmodi pœnitentia, non tam mensura temporis quam doloris est attendenda. Nequaquam autem ecclesiastica disciplina subsistere posset, si non pœnitentia apostolicam illam auctoritatem haberet de canonibus quam supra retulimus. Nam pœnitentium Patrum statuta ecclesiasticam disciplinam non tam instituerent quam confunderent, si nulla ratione a successoribus eorum immutari possent, cum tamen necessitas temporis nunc mitius nunc severius incedendum persuadeat. Quod illum non latebit qui pœnitentium Patrum et subsequentium statuta diligenter investigare curaverit. Nempe, si B. Gelasius numerum annorum quos sui antecessores singulis gradibus pœnitentibus imminuere non posset, penuriam clericorum sui temporis per presbyteros ex laicis infra annum maturatos nullo modo succurrisset. Item, si moderni pontifices antiquorum rigorem canonum super lapsos sacerdotes remittere nequissent, ipsa Christiana religio destituta sacerdotali officio penitus stare non posset, cum jam pene nulli sacerdotes, nisi criminaliter lapsi, reperiantur; quos antiqui canones deposuisse leguntur.

Sciendum sane quod Romani pontifices semper magis antiqua exsequi et observare quam nova instituerè, nisi aliqua rationabilis causa perurgeret, consueverunt. Unde beatus Gelasius papa ad episcopos Dardaniæ: « Nullus, inquit, jam veraciter Christianus ignorat, uniuscujusque synodi constitutum (quod universalis Ecclesiæ probavit assensus), nullam magis exsequi sedem præ cæteris oportere quam primam, quæ unamquamque synodum et sua auctoritate confirmat, et continuata moderatione custodit. » Hinc sanctus Leo papa: « Ad meum, inquit, tendit rea-

tum, si paternarum regulæ sanctionum, quæ ad totius Ecclesiæ regimen, spiritu Dei instructe, sunt conditæ, me, quod absit! connivente violentur. » Item Julius papa, Orientalibus episcopis scribens (*epist. ad Orient. circa finem*): « Instituta, inquit, apostolorum et apostolicorum virorum contemnere nolite. Canones habetis, his frumini; satis enim indignam est quemquam pontificum vel ordinum subsequentium hanc regulam refutare quam beati Petri sedem consequi videat, et docere. Multum convenit ut totum corpus Ecclesiæ in hac sibi met observatione concordet, quæ inde auctoritatem habet ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum, dicente Scriptura: Ordinavit in me charitatem (*Cant. II*): » Et iterum: « Omnia cum ordine fiant (*I Cor. XIV*). »

Eandem sententiam beatus Gelasius in generali decreto, de ecclesiasticis institutis ad omnes episcopos scribens, deprompsit: « Cum nobis, inquit, contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temere nihil licere, et cum sedes apostolica super his omnibus, favente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa, pio devotoque studeat tenere proposito, satis indignum est quemquam pontificum vel ordinum subsequentium hanc observantiam refutare quam beati Petri sedem consequi videat et docere; satisque conveniens est ut totum corpus Ecclesiæ in hac sibi met observatione concordet, quam illic vigere videt ubi Dominus totius Ecclesiæ posuit principatum. In hoc utique sancti Romani pontifices aliis pares esse voluerunt, quod non tam novæ institutionis auctores quam veteris exsecutores existere studuerunt; quod non solum Romano, sed cuilibet episcopo Gelasius licere testatur.

Hactenus antiquæ membranæ. Quæ num totam Bernaldi lucubrationem nobis exhibeant, ambigo, ob finem tam abruptum, et nulla vel lectoris vel Gebhardi compellatione terminatum. Cui plenius et integrius exemplar obtigerit, is Bernaldum integriorem edat.

MONITUM EDITORIS PATROLOGIÆ.

Opusculis Bernaldi jam ex Greisero editis jungimus alia quæ primus in lucem emisit doctissimus Germaniæ sacræ editor. Deinde Chronicon Bernaldi, in quo multa de Gregorii VII rebus gestis, subjiciemus. Tengnagelii Syllogem sic ampliatam claudent opuscula quæ in indice Collectioni præfixo inscribuntur ultima.

MONITUM EDITORIS GERMANIÆ SACRÆ.

(II, 353.)

Hactenus edita Bernaldi opuscula; his jam illa subjungimus quæ publicam lucem necdum aspexerunt, ex membranaceo sæc. XII codice qui in bibliotheca nostra asservatur, deprompta. Est hic is ipse antiquus codex quo Simlerus in sua Bibliotheca, p. 96, sequentia Bernardi seu Bernaldi opera recenset, quæ inter primo loco occurrunt *Apologeticæ rationes contra schismaticorum objectiones ad Adalbertum Nemetensem præpositum; in quibus præcipue defendit quod ipse et alii monachi S. Blasii merito ab excommunicatis abs-*

vineant. Hic se manifesto S. Blasii monachum fatetur, tacito tamen presbyteri titulo, etsi tum talis jam fuerit, quippe defuncto jam Gregorio VII ann. 1085 scribens, adhuc tamen ante annum 1088, quo obiit Bernardus Corbeiensis, ad quem est Bernaldi epistola (*supra*), in qua sacramenta excommunicatorum admittit, quæ hic adhuc fluctuans rejicit. Ipse stylus eundem præcedentium opusculorum scriptorem arguit, uti attento lectori suapte patebit; argumenta quoque tam hic quam in sequentibus opusculis passim adducta idipsum satis evincunt.

BERNALDI

APOLOGETICÆ RATIONES CONTRA SCHISMATICORUM OBJECTIONES.

Domino ac venerabili ADELBERTO Nemetensi præposito (1062) BERNALDUS ultimus fratrum de S. Blasio.

I. Litteræ vestræ, quas ad S. Blasium per fratrem nostrum Adelberonem direxistis, non parum nos notare videntur, quasi a recta via deviaverimus, nosque satis fideliter admonent ut errorem corrigere non erubescamus. Sed nos nequaquam hoc quasi errorem corrigere præsumimus, quod ex evangelicis et apostolicis sanctionibus observandum didicimus. Non enim hoc esset errorem corrigere, sed multo periculosius et detestabilius errare; nec de Gregoriano anathemate possemus enodari, cum in tali correctione sacris canonibus inveniremur adversi. Quapropter in hujusmodi causis ecclesiasticas sanctiones necessario sequimur, quas et vobis, etsi admonitore non egeatis, summam recordari volumus, ut tanto facilius apud vos de errore expurgemur, quanto minus a vestigiis sanctorum Patrum, in his quæ notastis, exorbitasse monstramur.

II. Et primum quidem nos nimis ad dexteram declinare notatis in negligentia fraternæ compassionis: unde tamen nobis conscii non sumus. Est enim consuetudo nostra ut, juxta evangelicam institutionem non minus oleum quam vinum fraternis infirmitatibus adhibere studeamus. Nec in hoc a quolibet quasi nimis inhumaniter velut a recta via devii merito notabimur, si illius vestigia pro modulo nostro sequi nitimur, qui arguit et castigat quos diligit, qui omnem filium flagellat quem recipit (*Hebr.* XII, 6). Nunquam tamen, Deo miscante, ad illam inhumanitatem pervenimus, ut ad omnia fratrum peccata nos truces et rigidos exhibeamus, sicut notare videmini sub nomine S. Hieronymi.

(1062) Desideratur Adelbertus iste inter præpositos Spirenses in Gallia Christ. t. V. p. 740. In veteri Spirensi Necrologio, in Non. Januarii notatur *Albertus præpositus et frater*, et *Gebhardus præpositus et frater*, quo fratris nomine carent qui ibidem habentur cæteri præpositi: unde istos forte monachos fuisse haud immerito quis conjiciat. Quisquis autem fuerit hic Adelbertus, Bernaldo nostro familiarem fuisse arguit hoc epistolicum inter eos commercium; quanquam illius epistola hic commemorata interciderit, quam Adelbero Blasianus pariter monachus Bernaldo detulerit, fortassis ad præcurandas hujus monasterii res domesticas, quales in tractu illo Spirensi plures habuit, illuc missus.

III. Miramur autem de vestra prudentia quod vos necire dissimulatis cur nostrates abstinere se studeant ab excommunicatis. Nunquid enim alicui in sacris canonibus erudito latere poterit quod ipsi apostoli Romanique pontifices, eorum in sede et in potestate successores, de vitanda excommunicatorum communionem statuerunt? Ex quibus B. Callistus papa et martyr, decimus septimus a B. Petro, in decretis suis (1063) modos enumerat quibus excommunicatos vitare debemus, videlicet in salutatione, in osculo, in oratione et in convictu. Deinde inferendo sententiam: *Quicumque, inquit, in his vel in aliis prohibitis scienter excommunicatis communicaverit, juxta apostolorum institutionem et ipse simili excommunicationi subiacebit.* Hanc sententiam S. Fabianus papa et martyr in decretis suis (1064) indetrectabiliter observandam judicavit. Hanc sacratissimum Nicænum concilium ratam esse voluit (1065); quod B. Gregorius papa in synodica sua ut Evangelia comprobat, et omnes ab eo dissentientes anathematizat (1066). Hanc B. Augustinus in tantum amplexatus est, ut ipsam in concilio 217 episcoporum (1067) sua subscriptione confirmasse legatur. Ergo et nos necessario excommunicatos devitare debemus, ne simili excommunicationi institutione apostolorum subjaceamus.

IV. Est autem indubitanter excommunicatus Ravennas Guibertus (1068) cum omnibus suis fautoribus, videlicet apostolicæ sedis invasor, et domini sui, papæ inquam Gregorii, cui obedientiam juravit, supplantator. Qui utique Gregorius sæpius eundem pro certis criminibus in generali synodo (1069) anathematizavit, etiam antequam ille apostolicam sedem invasisset, dum adhuc principes

(1063) Apud Gratianum, c. *Excommunicatos* 17, caus. 11, q. 3.

(1064) *Ibid.*, c. *Sicut* 16.

(1065) *Can.*, 5.

(1066) *Ibid.*, c. *Rogo* 25.

(1067) Scilicet in concilio Carthaginensi IV, can. 73, in quo præsentem erant 214 episcopi, quos inter primus subscripsit Carthaginensis episcopus concilii preses, tertius autem S. Augustinus.

(1068) Hunc Henricus rex abjurato Gregorio sub nomine Clementis III antipapam constituit in Brixinensi conciliabulo ann. 1080. Vid. Bernoldus in Chronico ad h. a.

(1069) Romana, nimirum ann. 1078.

vestræ partis, ut nostræ, eidem apostolico debitam A *quemquam cum sententia ordine judiciario profertur.*
obedientiam communiter exhibuissent. Nec de illo anathemate unquam exire curavit, sed ita anathematizatus atque perjurus sedem domini sui invadere, et caput omnium excommunicatorum fieri præsumpsit. Hunc ergo et omnes ejus complices, juxta statuta Patrum sanctorum, necessario devitamus, quia, juxta B. Gelasium (*epist. 13, Labb. t. IV, pag. 1200*), omnes complices, sectatores, communicatores damnatæ semel pravitatis pari sorte censentur, nec potest perversitas refutari complice perversitatis admissa.

V. Illud autem, quod Isaac Palæstinis et Dominum nostrum publicanis communicasse scribitis, nequaquam hoc approbare poterit ut et nos excommunicatis communicare debeamus, cum eosdem Palæstinos sive publicanos, etsi criminosos, nusquam tamen anathematizatos fuisse legamus. Nempe mali, quandiu non fuerint excommunicati, nullum exteriori communione maculabunt; quod indubitanter facient, postquam sententiam excommunicationis pro suis criminibus judicialiter excipient. Nec nos utique, ut notatis, penitus abhorremus, pro quorum conversione, si oportet, etiam aliqua dura pati non fugeremus, illa tamen in quibus a statutis sanctorum Patrum non deviamus. Sed et hoc, quod quidam apud nos peccant, non approbamus; imo, in quantum possumus, eos ad pœnitentiam invitare satagimus, quos nequaquam ut excommunicatos devitare jubemur, quandiu in catholica unitate detineantur. Nec christianum esse dicimus quod peccant: plus tamen de eorum salute speramus, quam si a corpore Christi eos omnimodis separatos esse sciremus. Nam et membra quantumlibet infirma, quandiu in corpore fuerint, facilius curari sperantur, quam si bene sana penitus a corpore præscindantur.

VI. Scimus sane sanctos Patres sub excommunicatione multa prohibuisse, ex quibus S. Gregorius papa etiam omnia sacris canonibus adversa prohibuit. Si quis tamen modo aliquid contra canones egerit, non statim illum pro excommunicato vitabimus, antequam in illum sententiam excommunicationis ordine judiciario prolatam audiamus. Unde beatus Augustinus in libro De pœnitentia (*Serm. 351, n. 10, t. V. Opp.*): *Nos, inquit, a communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari sive ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.* De qua nominatione Apostolus: *Si quis frater nominatur fornicator (I Cor. v), et reliqua, cum hujusmodi nec cibum sumite.* Quod beatus Augustinus (*serm. cit.*) ita exponit: *Nominationem eam intelligi voluit Apostolus, quæ in*

(1070) S. Blasii scilicet monasterio, quod ab eodem Henrico IV ante anathema, ann. 1065, diploma obtinuit, quo confirmat terminos suo monasterio ab Otone imp. atque bona eidem tradita. Postea vero nihil amplius de habita cum eo aut antipapa communione occurrit, imo contrarium ex ipsa hac epistola elucet. Id tamen nequaquam ingratitude erga hunc Cæsarem, quem adhuc publicis appensis pictu-

VII. In primis quidem admonendi sunt criminosi, ut respiscant: deinde, si respiscere noluerint, juxta canonicas sanctiones excommunicandi, et tunc demum ab omnibus pro excommunicatis devitandi. Sic et nos quoslibet sacrilegos vitamus, postquam illos a prælatis suis canonicè excommunicatos audierimus. Ita et Guibertum hæresiarcham, et omnes fautores ejus, post sententiam venerabilis papæ Gregorii I (*lib. vi, epist. 27*) necessario devitamus, quos tamen nullo modo pro excommunicatis vitaremus, si nondum in illos specialem aliquam excommunicationem depromptam cognosceremus. Criminosi quippe, sed nondum excommunicatis, licite communicamus: nec hoc utique quasi loco nostro (1070) et religioni præcavendo, ut scribitis, facimus; sed potius ideo quia nihil nos in hoc contra canonicam auctoritatem agere cognoscimus: quod procul dubio ille facit quicumque malis ecclesiastico more excommunicatis communicare præsumperit.

VIII. Multum quoque miramur de vestra prudentia, quod reges ecclesiasticæ potestati subtrahere in tantum conamini. Nunquid Dominus noster Jesus Christus aliquid excepit, cum B. Petro concesserit, in eo sanctæ Ecclesiæ in persona Petri, juxta quod B. Augustinus exponit, ut in cœlo ligatum vel solutum existeret quodcumque ipsa in terra ligasset vel solvisset? (*Matth. xvi, 19.*) Quis, inquam, se de tam universali potestate poterit emancipare, nisi forte ille qui potius sub tyrannide diaboli perire, quam sub suavi jugo Domini regnare delegerit? Cui tamen hoc ad miseram libertatem non proderit, quia sub ecclesiastica potestate, etsi non ad salutem, ad damnationem semper manebit. Ergo nec imperatores de hac potestate poterunt se emancipare, B. Gelasio papa Anastasium imperatorem ita protestante (*epist. 8, Labb. t. IV, pag. 1182*): *Duo sunt, imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacrata pontificum, et regalis potestas; in quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in divino reddituri sunt examine rationem. Nosti enim, fili clementissime, quantum licet præsideas humano generi dignitate, tamen præsulibus divinarum rerum devotus collu submittis, atque ab eis causam tuæ salutis expectas. Hinc te illis subdi debere cognoscis religionis ordine potius, quam præesse: inter hæc ex illorum te pendere judicio, non illos velle ad tuam redigi voluntatem.*

IX. Hac igitur potestate B. Innocentius papa Arcadium imperatorem excommunicasse legitur (1071), quia consensus ut S. Joannes Chrysostomus a se se-

ris ceu benefactorem suum grati profiterentur Blasiani, sed canonum observantiam subsequo tempore necessariam ostendit. Fuerunt ergo inimici causæ, amici personæ.

(1071) Id quidem factum dicitur in epistolis ejusdem pontificis ad Arcadium et Arcadii ad Innocentium, quas referunt Glycas et Nicephorus. At vero suppositas illas esse contra Baronium ostendit Nata-

sua pelleretur. Item B. Nicolaus papa I Lotharium regem, a quo Lotharingia cognominatur, excommunicavit, eo quod propriam uxorem pro quadam concubina repudiaverit (1072). Sed et inferioris ordinis episcopi imperatores et reges excommunicasse leguntur; sanctus enim Ambrosius Mediolanensis episcopus majorem Theodosium imperatorem excommunicasse, et post satisfactionem reconciliasse legitur. Item S. Germanus Parisiorum episcopus Heribertum (1073) regem Francorum libidini debitum excommunicavit, qui et ita excommunicatus diem clausit extremum. Generaliter etiam B. Adrianus papa (1074) omnes reges excommunicavit, quicumque apostolicæ sedis statuta violare præsumperint. Sanctus quoque Gregorius papa decrevit (1075) ut reges a suis dignitatibus caderent, et participatione corporis et sanguinis Domini carerent, si sedis apostolicæ decreta contemnere præsumerent (1076).

De hac ergo prærogativa ecclesiasticæ potestatis si aliud documentum non haberemus, istud sufficere nobis deberet quod tam sanctos viros illam super reges et imperatores exercuisse legimus: quod nullo modo facerent, si non hoc se canonice posse facere cognoscerent. Quid autem mirum quod sancta Ecclesia sæculares principes, utpote membra sua, judicare potest, quæ, juxta Apostolum, etiam angelos indubitanter judicatura est? *Nescitis, inquit, quoniam angelos judicabimus? quanto magis sæcularia?* (I Cor. vi.) Nequaquam ergo reges sive imperatores ecclesiastico judicio subjacere denegabimus, si evangelicis et apostolicis sanctionibus credere et assentire voluerimus.

X. Nimum autem in verbis excedere videmini, cum religiosos confratres nostros Judæis comparare conemini; qui minime cum Judæis ut Christus interficiatur clamant, sed ut fides ejus in cordibus fidelium roboretur, et a contagio anathematis defendatur exoptant. Et nos utique sanctum Chalcedonense concilium veneramus, quod tamen apostolicæ dignitati vel auctoritati nullo modo præscribit quin

lis Alexander, Hist. eccl. sæc. iv, cap. 2, art. 1. Vid. Pagii Brev. Rom. pontif. tom. I, p. 157.

(1072) Vid. epistola Nicolai I ad Carolum regem, Labb. tom. VIII, p. 502, ubi pontifex Lotharium ceu excommunicatum a se haberi testatur. Cæterum eadem fere exempla hanc in rem in Chronico suo ad ann. 1077 adducit idem Bernoldus auctor.

(1073) Seu Charibertum, apud Gregorium Turon. Hist. Franc., lib. iv, c. 26.

(1074) Capit. 80. Labb., t. VI, pag. 1858; Gratian., caus. 25, q. 1, can. 11.

(1075) Ita quidem S. Gregorius, epist. 33, l. xii in privilegio, quod abbati S. Medardi concessisse dicitur; de quo tamen hæc notat Labbeus t. V, pag. 1582: *Privilegium istud improbarunt ex orthodoxis card. Perronius, Sirmundus, Launois, aliique viri pereruditi; ex heterodoxis Blondellus, etc.* Unde in nova editione in appendicem rejicitur Opp., t. II, pag. 1284.

(1076) His enim vero et similibus argumentis atque exemplis Gregorium VII ejusque defensores usos fuisse comperimus, cum tamen alii rem hanc facinusque tunc ab eo gestum, et inauditam hucusque

A quælibet monasteria suæ potestati vindicare valeat, ut non episcopo civitatis, sed apostolicæ sedi specialiter subiaceant (1077). Nec miremini si monachis nostri temporis officium prædicationis non omnino intercluditur, ut antiquis, de quibus Chalcedonense concilium et S. Leo papa scripserunt; nam illi ecclesiasticos ordines non habuerunt, ut ex statutis ejusdem concilii conjectare possumus. In his enim adæquantur laicis, cum pro contemptu canonum non degradentur ut clerici, sed excommunicentur ut laici: quod utique non fieret, si ecclesiasticos ordines haberent; nam canones præcipiunt ut ordinati pro culpis suis degradentur, non autem excommunicentur. Moderni autem monachi cum ecclesiasticos ordines habeant, quis inficiari potest quin eorundem graduum officia, cum jubeantur, exercere valeant, præsertim cum in perceptione consecrationis nihil distent a clericis? Aut ergo ecclesiasticos gradus illis penitus admittis, aut administrationem eorundem graduum eis intercludere non potestis (1078). Nimum etiam pro episcopo vestro (1079) zelatis, si plus sibi quam apostolicæ sedi obediendum putatis, cui et vos necessario plus quam proprio episcopo obedietis, si juxta S. Gregorium rei apostolicæ auctoritatis esse non vultis.

XI. Hoc, quod Apostolus quosdam novissimis temporibus a fide discessuros (Tim. iv, 1) prædicit, non aliquibus Catholicis, sed quibuslibet excommunicatis competentius ascriberetis, qui attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum a catholica unitate in manus Satanæ discesserunt. Horum crudelitas jamdudum excrevit, ut sancta Ecclesia contra eorum infestationem militaribus auxiliis sæpissime egerit, nec sine sanguinis effusione eorum tyrannide liberari potuerit. Militares ergo, qui ea necessitate aliquem excommunicatum occiderint, compulsi sunt, et hoc non tam pro se quam pro ecclesiastica defensione fecerunt, et nullo modo damnationem primi fratricidæ Cain in hoc promeruisse videntur, qui juxta Joannem: *Ex maligno erat et oc-*

regis depositionem clamitarent adversarii, atque a Spiritu Evangelii et sanctorum Patrum, ad quos hic provocatur, prorsus alienam: de quo jam in Observationibus præviis, § 24, seqq., dictum.

D (1077) Jam in concilio Arelatensi ann. 455. (Labb. t. IV, p. 1024) de monasterio Lerinensi statutum est ut, exceptis ordinationibus, omnis illius *laica multitudo ad curam abbatis pertineat, neque ex ea sibi episcopus quidquam vincit, aut aliquem ex illa clericum facere, nisi abbate petente, præsumat. Hoc enim, addunt Patres, et rationis et religionis plenum est, ut clerici ad ordinationem episcopi debita subjectione respiciant; laica vero omnis monasterii congregatio ad solam ac liberam abbatis proprii, quem sibi ipsa elegerit, ordinationem dispositionemque pertineat.* Haudquaquam igitur Isidori Mercatoris merces sunt ab ipsis his episcopis agnitæ et statutæ monasteriorum exemptiones suis limitibus circumscriptæ.

(1078) Vid. de hoc argumento Observationes præviæ, § 60.

(1079) Huzmannus schismaticus Spiensis, anno 1085 a sacris exclusus.

cidit fratrem suum : et propter quid occidit eum ? quia opera ejus maligna erant, fratris autem iusta (1 Joan. III) ; quippe pro invidia occidit eum. Isti autem nec inimicos occidere vellent, si alio modo sanctam matrem Ecclesiam contra improbos defendere possent. Et in hoc ipso negotio etiam proprias animas pro fratribus ponunt, quos per excommunicatorum violentiam in anima et in corpore periclitari perspiciunt. Nequaquam ergo eos nefandissimo fratricidæ Cain comparabimus, si juste iudicare voluerimus. Scimus quidem, homicidium in S. Scriptura prohibitum ; sed hoc minime ita intelligere debemus, ut Phineen et Eliam et zelotes, aliosque sanctos Patres, qui zelo Dei multos occiderunt, damnationi homicidarum obnoxios esse judicemus. Nunquam enim in eo delinquitur, ubi Deo vel per se vel per legem præcipienti specialiter obeditur.

Beatus quoque Augustinus in libro primo De civitate Dei (cap. 26) : *Miles, inquit, cum obediens potestati, sub qua legitime constitutus est, hominem occidit, nulla civitatis suæ lege homicidii reus est.* Nec nos utique omnes, qui excommunicatos occiderint, omnimodis expurgamus, sed nec tam dure, ut vestratibus placeret, eos iudicamus : et illud, prius quidem, quia tale opus vix aut nunquam sine culpa perficitur ; hoc autem secundum, quia eos zelo Dei ductos hoc agere pro ecclesiastica necessitate cognoscimus (1079*).

De prædicatione monachorum quod iterum notatis, et nobis placet, ut non nisi ordinati prædicent, catholicoque obediant præsulii, nisi ab apostolica sede fuerint emancipati.

XII. Quid autem miramini, si sacramenta Ecclesiæ apud excommunicatos esse negantur (1080), cum B. Augustinus (sermone 181, De tempore, cap. 21) locum veri sacrificii extra Ecclesiam non esse protestetur ? Item S. Gregorius de consecratione Maximi vrasumptoris scribens (lib. III, epist. 20) : *Quam rem, inquit, nullo modo possumus dicere consecrationem, quia ab excommunicatis celebrata est.* Item prædecessor ejus papa Pelagius (GRATIAN. causa 24, q. 1. c. 53) : *Extra Ecclesiam, inquit, non consecratur, sed exsecratur episcopus.* Item B. Innocentius

A papa (epist. 22, n. 3) : *Qui, inquit, honorem amisit, honorem dare non potest.* Et post pauca : *Damnatio nem ergo quam habuit, per pravam manus impositionem dedit.* Item S. Leo papa Leoui Augusto scribens de quodam Timotheo (1080*) damnato ejusque sequacibus, omnia sacramenta se eorum sacrilegis manibus subtraxisse testatur. Si beato quoque Augustino credere volumus, omnes hæreticos et excommunicatos extra Ecclesiam esse non dubitamus quamvis et adhuc infra aream cum frumento nul tam paleam toleremus (1081).

XIII. Frustra dominum nostrum piæ memoriæ (1082) Gregorium papam arundineo baculo comparatis, quem usque ad finem vitæ in sua sententia stabilem et inflexibilem perstitisse multum doluistis : qui non omnes provincias, quas enumeratis, in integrum anathematizavit, sed Guibertum et omnes ejus complices, in quacunque provincia fuerint. Nec tamen paucos extra hanc excommunicationem remansisse dicatis, cum tanti in solo Teutonico regno remanserint, ut multitudini excommunicatorum sæpissime viriliter restiterint, et adhuc resistere possint.

XIV. Nos ad perjurium, ut notatis, dominus noster Gregorius papa non impulit, sed a juramento subjectionis eadem auctoritate absolvit (1083), qua et prælatos eorum deponere et excommunicare potuit. Sic sacratissimum Ephesinum concilium auctoritate S. Cœlestini papæ congregatum et confirmatum subjectos Nestorii ex potestate ipsius absolvisse legitur. Sic Chalcedonense concilium Alexandrinos emancipavit de subjectione Dioscori patriarchæ. Sic semper sancta mater Ecclesia filios suos de manibus depositorum et excommunicatorum absque omni nota perjurii emancipare consuevit, etiamsi eis subjectionem juramento promiserint.

B. Augustinus scribens ad Bonifacium severitati canonum in hoc aliquid detrahendum esse iudicavit, ut clerici Donatistarum cum ordinibus in catholicam reciperentur, non utique in hoc, ut sententia anathematis in quibuslibet anathematizatis nihili penderetur. Aurelium Carthaginensem episcopum a B. Bonifacio et Cœlestino pontificibus excommunicatum

(1079*) Ex toto contextu liquet Bernaldo tantum de homicidiis in bello et pro legitima defensione patris sermonem esse ; secus enim falsa omnino esset hæc ejus assertio.

(1080) Sententiam suam postea retractavit Bernaldus, uti in observationibus præviis § 21 vidimus. Hæc epistola ante annum 1088 scripta fuit, quo obiit Bernardus, ad quem est supra opusc. II relata Bernaldi epistola, in qua contrarium tuetur.

(1080*) Æluro scilicet intruso Alexandrino, qui Proterium antecessorem suum sacrilege necari fecit. Vid. epist. 25 S. Leonis ; Labb., t. IV, p. 904.

(1081) Hæc eadem fere sunt argumenta, quibus supra epist. 2, col. 1143, Bernardus Hildesienensis usus est.

(1082) Liquet ex his, epistolam istam scriptam esse post obitum Gregorii VII, ann. 1085, quo jam presbyter erat Bernaldus.

D (1083) Spectant hæc ad Ottonem Constantiensem episcopum, quem Gregorius VII statutis synodi Romanæ reluctantem a communione exclusit anno 1075, cleroque ac populo Constantiensi demandavit, ne eidem porro obediant, datis ad eos litteris, quas in Registro omissas exhibet Hugo Flaviniacensis in Chronico, et Paulus Bernriedensis in Vita Gregorii VII, apud Gretserum (Opp., t. VI, p. 135), ubi inter alia hæc perscribit : *Si præceptis apostolicis voluerit esse contrarius vester episcopus, ab omni illius subjectionis jugo B. Petri auctoritate absolvimus universos, ut cum sacramenti obligatione quilibet ei fuerit obstrictus, quandiu Deo omnipotentis et sedi apostolicæ rebellis exstiterit, nulla ei fidelitatis exhibitione fiat obnoxius. Causam præmittit : Indignum est enim, ut qui magistro detrectat subesse, magister auditoribus postulet præesse.*

legimus (1084), non S. Aurelium (1085), cujus corpus Hirsaugiæ fovemus; iste enim sanctus, in quantum ex Chronicis colligere potuimus, ante tempora horum apostolicorum migravit ad Dominum. Nec unquam ita Deo annuente a veritate deviamus, ut aliquem simul et sanctum et excommunicatum dicamus. Nam juxta B. Augustinum ab Ecclesia separati nequaquam sancti, sed æterno incendio creduntur mancipandi.

XV. Si egregio doctori et fidelissimo martyri, beato inquam Cypriano, credere volumus, apud Guibertum et ejus complices Ecclesiam nullatenus esse credemus. Ipse enim scribens De civitate [l., unitate] Ecclesiæ ad Magnum presbyterum (1086): *Ecclesia, inquit, una est, quæ intus et foris esse non potest. Si enim apud Novatianum sive Novatum est, apud Cornelium non fuit. Si vero apud Cornelium fuit, qui Fabiano episcopo legitima ordinatione successit, Novatianus in Ecclesia non est.* Ac si diceret: Si apud Gregorium papam Ecclesia fuit, quod et ipsi Guiberto constitit, apud Guibertum non est, nec ejus complices. Eodem enim modo, excepto quod non sine perjurio Guibertus Gregorio, sicut Novatus Cornelio adulterina supplantatione subrepsit. Nam de Novato non legimus, quod obedientiam S. Cornelio unquam juraverit, quod Guibertus Gregorio papæ fecit. Et ut de domino nostro Gregorio dicamus, quod de S. Cornelio scripsit B. Cyprianus (ep. 55): *Factus est episcopus de Dei et Christi ejus judicio, de clericorum omnium testimonio, de plebis, quæ tunc adsuit, suffragio, de sacerdotum antiquorum et bonorum virorum collegio, nemo ante illum factus esset, cum locus Petri et gradus sacerdotalis cathedræ vacaret. Quo occupato, et Dei voluntate atque omnium consensu ordinato, quisquis jam episcopus voluerit fieri, foris fiat necesse est, nec habeat ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem; profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post primum, qui solus debet esse, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est.*

XVI. Sententias autem de universalitate Ecclesiæ nequaquam ita intelligere debemus, ut omnes gentes in Ecclesia esse dicamus. Nunquid enim aliquis Christianus paganos sive Judæos in ecclesia esse contenderit, quamvis ipse Dominus Abraham

(1084) Ubinam hoc legerit Bernaldus, incomperturn nobis est, neque enim sive in Augustino, sive in horum pontificum aut Carthaginensium litteris aliquod hujus facti vestigium reperire est. Crediderim, Bernaldum fuisse deceptum ex homonymia alterius Aurelii, de quo ex libello Marcellini et Faustini schismaticorum hæc ad ann. 371 refert Baronius: *Aurelium quemdam episcopum, ex eo quod cum Gregorio Eliberitano episcopo communicasset, Romæ pœnas dedisse: quod jam ante Aurelii Carthaginensis tempora factum.*

(1085) Multa de hoc S. Aurelio Ariarathæ in Armenia minore seu Cappadociæ episcopo memorant le Quien (*Oriens Christ.*, t. I, p. 452), et Bollandiani

promiserit: *In semine tuo benedicentur omnes gentes?* (*Gen. xxii.*) Sed et quoslibet hæreticorum sive excommunicatos juxta attestationem SS. Patrum foris esse non dubitabimus: quibus procul dubio satius esset, nunquam Ecclesiam intrasse, quam juxta Evangelium duplo factos esse filios gehennæ (*Matth. xxiii.*) Ipse quoque S. Augustinus schismaticos extra Ecclesiam esse sæpenumero asseruit, licet de universalitate Ecclesiæ nusquam dubita verit. Est ergo ita intelligendum, sanctam Ecclesiam esse per omnes gentes diffusam in membris suis; non utique in illis, qui vel nunquam ei incorporati sunt, vel qui post incorporationem suam ecclesiastico judicio ab ea dismembrati sunt.

XVII. Nequaquam vero perversum, sed sanum nobis videtur esse consilium, ut monachi non tam sæcularibus obediant, quorum conversationem abrenuntiaverunt, quam suis abbatibus, quibus obedientiam promiserunt. Hocque omnes generaliter tam spirituales quam sæculares firmissime attendant, ut nulli unquam contra Deum et apostolicam auctoritatem obediant: *Oportet enim plus obedire Deo quam hominibus* (*Act. v.*) Unde quantumcunque imperatoria majestas excelsa videatur, non est tamen æquum, ut contra Deum ei obediat.

XVIII. Nec indignemini, si sancta Ecclesia eorum eleemosynas non recipit, quos externæ communionis esse perspexerit; nam et sancti canones præcipiunt, ut oblationes dissidentium fratrum nec in sacrario, nec in gazophylacio recipiantur; sed et ipsæ eleemosynæ ecclesiasticis orationibus sunt recompensandæ. Quapropter sancta Ecclesia eorum eleemosynas necessario devitat, quibus in ecclesiasticis orationibus non communicat. Hæc autem omnia testimoniis SS. Patrum latius approbare possemus, sed prudentiæ vestræ nimis graves esse timemus, quam per se copiosius et diligentius hæc omnia investigare posse non dubitamus.

XIX. In his ergo et in aliis hujusmodi SS. Patrum sententiis pro modulo nostro usque in finem perseverare cupimus, nec de fide eorum, imo de fide Christi ipso opitulante unquam erubescemus, qui in Evangelio se de illo erubiturum prædixit, quicumque ipsum ejusque sermones coram hominibus eruberit. His quoque sententiis et vos assentire optamus, Deumque pacis et solatii, ut det vobis id ipsum sapere nobiscum, imo cum SS. Patribus,

ad diem 25 Maii (t. VI, p. 41) in commentario prævio ad vitam S. Dionysii Mediolanensis antistitis, qui illuc in exsilium missus obiit. Hujus dein corpus petente S. Ambrosio ipse Aurelius Mediolanum attulit, ubi etiam juxta Trithemium (*Ann. Hirsaug.*, t. I, p. 7) mortuus est circa an. 383: cujus postea reliquiæ a Notingo Vercellensi episcopo Hirsaugensi monasterio allatæ sint sub Ludovico Pio imp. Sermonem vero S. Ambrosii in illius exsequiis habitum, cujus initium refert Trithemius, in ejus operibus desideramus.

(1086) In editione Oxoniensi est epistola 69, sine titulo inscripta, *Magno filio.*

inclinenter rogamus. Sed inter hæc omnia charitas, quæ non irritatur, nec querit quæ sua sunt, nec unquam excidit, multum nos de vestra salute sollicitos facit. Scimus enim, B. Jacob protestante, quia *amicitia hujus mundi inimica est Dei, et quicumque voluerit amicus esse hujus sæculi, inimicus constituitur Dei* (Jac. iv). Unde ille discipulus quem diligebat Jesus, hausto consilio de ipsius Dominici pectoris arcano, informat nos ita: *Nolite, inquit, diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo; quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia*

A carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ, quæ non est a Patre, sed ex mundo. Et mundus transit et concupiscentia ejus; qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. Filioli mei, novissima hora est, et totus mundus in maligno positus est (I Joan. II). Hæc omnia optime nostis, nec ad hæc insinuanda nostra relatione indigetis. Rogamus autem vos in Domino ut eruditionem vestram ad salutem animæ vestræ studeatis exercere, ne hanc vitam, quæ tentatio est et vapor ad modicum parens (Jac. iv), tanti pendatis, ut futuram, quæ æternæ felicitatis est, infeliciter perdati.

BERNALDI

EPISTOLA AD ADELBERTUM ARGENTINENSEM PRÆPOSITUM

DE LEGE EXCOMMUNICATIONIS

Obedientiam magis papæ quam proprio pistori præstandam esse.

MONITUM.

Tractavit idem hoc argumentum Bernaldus jam supra, cap. 24 apologetici, col. 1140, quod paucis denuo revolvit Adelberto familiari suo, ut eum in obedientia papæ confirmaret contra Othonem episcopum Argentinensem ann. 1085, electum, sed schismaticum, uti eum in suo Chronico ad ann. 1100 appellat. Cæterum hic Adelbertus haud legitur inter præpositos illius Ecclesiæ in Gallia Christiana t. V, p. 822, bene autem in Necrologio sæc. XII, uti testatur Cl. Grandidier, qui eum in chartis illius temporis frustra inquisivit. In Historia Alsatiæ t. II, tit. 501, ad annum 1089, sistit Burchardum præpositum, quem utrum præcesserit aut subsequutus sit Adelbertus, incertum est. Quamvis eum præcessisse debuit, si Burchardus præposituram ab anno 1089 usque 1104 obtinuerit, ut volunt Galliæ Christianæ scriptores. Epistolam hanc scripsit Bernaldus jam presbyter, adeoque post annum 1084, et mortuo jam Gregorio VII, uti ad calcem hujus epistolæ notabimus.

Domino ac cautissimo apostolicæ auctoritatis astipulatori ADELBERTO Argentinensi præposito, non tam mente quam corpore super ollas carniæ Ægypti collocato, BERNALDUS presbyter utinam solo corpore infirmus.

Cum nuper nobiscum essetis, omnia statuta sanctorum Romanorum pontificum sive conciliorum vobis placere monstrastis. Unde Deo condignas grates referre non sufficimus, qui vobis in tam periculoso tempore suæ legis amorem inspiravit; qui Daniele cum sociis suis in Babylonica persecutione, ne statuum Nabuchodonosoris adorarent, confortavit.

Erat tamen aliquid, quod vos moveret, videlicet, si subjectus se quoquomodo de obedientia superioris potestatis excusare posset, si inferiori potestati obediret: unde vobis multas rationes et exempla SS. Patrum dare possemus, si non epistolarem brevitatem excedere timeremus. Dicemus tamen breviter, ne et scientibus nimium loquaces esse videamur.

Natalis Salonitanus episcopus (1087) Honoratum diaconum suum contra præceptum sedis apostolicæ ab archidiaconatu deposuit, aliumque in locum ejus subrogavit. Unde S. Gregorius eundem Honoratum, invito eodem episcopo, in archidiaconatum restituit,

B et alium, qui ei subrogatus est, deposuit, eo quod ipse proprio episcopo in eadem subrogatione contra præceptum domini papæ obediret. Hæc itaque summatim tetigimus, vobisque ea in Registro (*lib. II, epist. 18*) ipsius diligentius consideranda committimus. Ibi inquam evidentissime patebit, quod nullus subjectus cum obedientia sui prælati potest se excusare, quin potius apostolicæ sedi, quam proprio episcopo vel decano debeat obedire, quæ ipsum etiam invito ejus episcopo canonice potest damnare.

Amplius: Tertium Carthaginense concilium, cui S. Augustinus cum Aurelio Carthaginensi episcopo interfuit et præfuit, ipsum inquam concilium capitulo septimo testatur, ut episcopo damnato et excommunicato nec a propria Ecclesia communicetur.

C Si ergo provincialis concilii judicio magis obediendum est, quam proprio episcopo, quanto magis sanctissimæ sedis apostolicæ generalissimæ synodof Præterea sanctissimi Patres Ecclesiarum, scilicet apostoli, nunquid non devotissime sui temporis sacerdotibus obedierunt, præcipue cum Dominus præciperet: *Supra cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisei; omnia quæ dicunt vobis, servate et facite* (Matth. xxiii). Cum autem ipsi a veritate discede

(1087) Videatur de hoc facto Fleurii Hist. Eccles., lib lxxxv, § 26.